

“Ο ΝΟΥΜΑΣ”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Για την Αθήνα αρ. 5.— Για τις Επαρχίες αρ. 7.
Για το Έξωτερικό αρ. χρ. 10.

Για τις επαρχίες δεχόμενοι και τριμήνες (2 αρ. τήν τριμήνια) συνδρομές.

Κανόνες δε γράφονται συνδρομητής ή δι στείλει μορσού τη συνδρομή του.

10 λεπτά το φύλλο λεπτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κιάκια (Σύνταγμα, Όμόνοια, Έθον, Τράπεζα Έπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχιδόρου (Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός Υπόγειου Σιδηροδρόμου (Όμόνοια), στα βιβλιοπωλεία «Εστίας» Γ Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στη Βουλή).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Βούργαροι και Ρωμιοί διπλωμάτες— Ένός ή έκτος;— Τό φοιτητικό συλλαλητήριο— Ο Παπαμικρούπολος— Οι Ένορκοι.

Ο ΕΥΚΟΛΟΣ πατριωτισμός της φημεριδογραφίας και των καφενέδων, ο πατριωτισμός της ρούγας μ' άλλα λόγια, μήπως πάλι την ενκαιρία να ξεραναίωσι τούτες τις μέρες με την Ιστορία του Ρίζωφ, που τον δίρισε δώ η Βουργαρική Κυβέρνηση διπλωματικό της πράχτορα και που όσο κι αν είναι διλωμάτης δεν πύει νάιναι και Βούργαρος κοιματιζής.

Η Έλληνική Κυβέρνηση, φωνάζαν, έπρεπε να μη δεχτεί το διορισμό του. Η Έλλ. Κυβέρνηση πρδσας. Η Έλλ. Κυβέρνηση πρέπει να πείσει. Η Έλλ. Κυβέρνηση (δεν τό είπαγε αυτό, με μιάς άφαισε νάν τό πιάσουμε, με τις άκροίτες που γράφανε/πρέπει στην άνάγκη να κηρδξει και τον πάλεμο στη Βουργαρία! Τού κάκου ένας γρασιτικός Ρωμιάς, ο Κομμαριανός, που δημοσιογράφησε χρόνια στη Βουργαρία και βρισκεται κι αυτός πρόσφυγας τώρα έδω, του κάκου με κάποιον άμθρο τον μιάς βεβαίωσε πως όλοι σήμερα στη Βουργαρία είναι κοιματιζήδες, από τον Ήγεμόνα Ιοαίμ το τελευταίο χαμάλη. Ο πατριωτισμός της ρούγας δεν τό άκουσε, γιατί ποιά τό τέτοιος πατριωτισμός δεν άκουει τη λογική. Καί οι φωνές και οι βροσιές και τό βογγητό έσκολον-θρονα.

Άντοι οι κ. κ. πατριώτες θά μιάς δώσουν την ατρία να ζουλένομεν και να μακαρίνομεν τη Βουργαρία που τάξωθήκε νάικη κοιματιζήδες τούς διλωμάτες της, ενώ η πατρίδα μας έσκολοφθη νάικη άνθρα νεροκολοκίδης για διλωμάτες.

κάποις μεγάλω και έερδ σκοπό και θέλει να πιτύχεις. Ο ΣΤΡΩΤΟΣ. Βέβαια. Όχι όμως για τον εαυτό μου.

Η ΡΩΞΑΝΗ. Τό ξέρω. Θέλεις να πιτύχεις για τούς άλλους, για νάν τούς δεις εδουχιόμενους, για να ίκανοποιήθεις στο τέλος και σὺ πού άριέρωσε ελη τη ζωή σου, ελη τη δυνάμη σου σ' αυτόνε τό σκοπό....

Ο ΣΤΡΩΤΟΣ (που άρχινάει να την προσέχει). Καλά πού τό λές. Όστε ο δρόμος μου είναι χαραγμένος και τίποτα δεν μπορεί να με βγάλει απ' αυτόνε....

Η ΡΩΞΑΝΗ. Καί ποιάς σου ζήτησε να βγεις από τό δρόμο σου; Νά λεξοδρομήσεις λίγο, σου ζητάμε, για να περάσεις τό χατζάκι πού βρισκεται άνάμεσα. Έπειτα ο δρόμος σου πιά θάιναι ίσως και δοξασημένος....

(Πάνη). Η ΡΩΞΑΝΗ. Μένοντας έξω από τη Βουλή, τι κάνεις; Τίποτα. Κανένα θετικό αποτέλεσμα δεν μπορείς να φέρεις. Πρέπει να μιπεις με κάθε τρόπο στη Βουλή για να μιπρέσεις από και να εφαρμισώσεις τις ιδέες σου, να δώσεις σάρκα στ' όνειρό σου....

Ο ΣΤΡΩΤΟΣ. Νάπατήσω τό λαό για να γίνω

Κι άντι να γιομίζουμε τον άέρα με βροσιές και με άνοησιές, πατριωτικώτερο είναι να παρακαλούμε το μεγαλόδυναμο να μιάς δώσει τέτοιος διλωμάτες σαν τό Ρίζωφ, δηλ. διλωμάτες κοιματιζήδες, κι ές μη μιάς τούς δέχονται σε καμιά Αθή.

ΕΝΤΟΣ ή έκτος; Νά ή πολιτική κωμωδία της παρασημένης βδομάδας. Δηλ. θά περιιτηθεί ο Σιμόπουλος μέσα στη Βουλή ή έξω από τη Βουλή; Μπορεί και να μην παροιτηθεί καθόλου ο Σιμόπουλος, μα πάντα ή κωμωδία της παραίτησής του, πού βίαταζε τριάντα μέρες και τριάντα νύχτες θά μείνει ως τό χαρακτηριστικώτερο σημάδι της έλευίνης μας πολιτικής κατάστασης.

ΕΙΤΑΝΕ νά γίνει και φοιτητικό συλλαλητήριο για τό Ρίζωφ, μα δεν έγινε. Τόσο το γρητόρο. Η φοιτητάρια μας έχει ανακατευτεί ως τώρα σ' όλα τα ζητήματα, έσωτερικά κ' έξωτερικά, και μόνο τα διπλωματικά ζητήματα δεν καταιπιάστηκε ακόμα. Έπρεπε νάν τα καταμιαστεί κι αυτά για να βλέπαμε πως θάν τά καταφέρνε. Με τό συλλαλητήριο αυτό, μπορεί να πεί κανείς, θά ξεταύσανε ή φοιτητάρια μας και στο ετιθενές δικαίονο.

Σ' ΟΧΤΩ χρονάκια καταδικιάτικης προχτής από τό Καουργουκιά ο Παπαμικρούπολος γιατί έρθε πέρσι μιιά μπόμπα στη Βουλή με την καλή πρόθεση να τινάξει τούς πατέρες του Έθνους στον άέρα. Η ποινη κήρυξε βαριά από τον κόσμο. Έμεις, τό εναντίο, τη βρισκομε παραπολύ άλαφριά, άπου ή μπόμπα δεν έπιασε. Άν έπιανε ή μπόμπα τότε, φυσικά τα όχτώ χρόνια θάτανε ποινη βαρύτατη.

ΟΙ ΕΝΟΡΚΟΙ, λέει, φανήκανε τόσο άγριοι για να χτυπήσουν τό κακό αυτό, πριν ακόμα γεννηθεί στον τόπο μας. Οι Ένορκοι όλοι στη δίχη του Παπαμικρούπολου είπνοσαν τραπέζιτες, έμποροι κλπ., δηλ. νοικοκυραίοι που κοιτάζουν τις δουλιές τους, και πού τό κιαβεστός τους βοηθάει νάν τις κοιτάζουν με την άνεσή τους. Γιατί λοιπόν κι αυτοί να μην τό προστατίψουν τό τέτιο κιαβεστός;

ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΟΙΝΟ ΚΑΙ ΓΙΑ ΕΝΑ ΔΡΑΜΑ

«Είναι κάποιος κοινωνικοί νόμοι, από την ιστορία ή από τη φύση βαλμένοι, αδιάφορο, κάποιος νόμοι, πού λειτουργούν σε φυσικοί, γιατί κι αυτοί δεν κρέμονται από τη θέληση του ατόμου κι αυτοί μιάς λένε, άνάμεσα στ' άλλα, πως ο άνθρωπος δεν έρχεται για να περάσει τη ζωή του άφέντης της μοναξιάς. Ο άνθρωπος είναι ύποταχτικός της συντροφιάς: ο άνθρωπος για να φανενίψη πρέπει να ύποταχτή στο νόμο πού μιάς κυβερνά. Αυτός είναι και τό καλλι-

βουλεύτης; Η ΡΩΞΑΝΗ. Όχι. Δε θά τον άπατήσεις. Θά συθηκολογήσεις μαζί του. Θά δείξεις πως τραβίεσαι απ' αυτόνε, για να μιπρέσεις ύστερα να τον τραβήξεις με τό μέρος σου, να τον άνυψώσεις έπου και σὺ στέκεσαι....

Ο ΣΤΡΩΤΟΣ (στοχαστικά). Άξίζει νάν τη μελετήσαι κανείς την ιδέα σου... (Τό πρόσωπο της Ρωξάνης δείχνει χαρά).

(Μιπίνει ο ΚΑΛΟΚΑΡΔΟΣ).

Ο ΚΑΛΟΚΑΡΔΟΣ. Αί, λοιπόν; Τά ταιριάξατε; Δέχεται ο άγαπημένος ο Δήμος να κερδίσουμε την έκλογή; (Η Άστροίλα πύει να παίξει πιάνο και προσέχει στα λόγια τους).

Η ΡΩΞΑΝΗ (χαρούμενα). Βέβαια! Βέβαια! Παραδέχτηκε!... Τό βρήκε πως είναι λογικό να μην τά πεί τό βαριά κείνα λόγια, να μαλκαώσει λίγο κι άλάκαρο τό λόγο του....

Ο ΚΑΛΟΚΑΡΔΟΣ (τριβώντας και χτυπιώντας τις παλάμες του). Μα τότε να γιορτάσουμε από τώρα την επιτυχία άλλάκαρου του σουδασμού μας... Τότε είμαστε κ' οι δέκα μέσα... Ζήτω ο Δήμος, ζήτω!... Έτσι μιπρέχεται να βγώ στο μπαλκόνι και να ξεφωνήσω σαν τρελλός πως ο Δήμος δέχτηκε....

τέχνη ο δρόμος άνίσως και ή μιόρα του για μεγάλα τόν όρίζει. Πρέπει να ζαπολύση τό έγώ του μέσα στα έγώ των άλλων, κι' όχι μονάχα να τού φτάνη πως δίνει στους άλλους μιάν ύψηλή συγλήθη, μιάν στυγμή, μα να γίνη τργάνο μιες άλλείας, πού χρησιμεύει σε κάποια κοινωνική προκοπή, γενική, πέρ' απ' τό έγώ του».

Μ' αυτά τα λόγια μις όρίζει ο Παλαμζε τη θέση του ποιητή στην κοινωνία. Καί πράγματι ή ιστορία της φιλολογίας μας λέει πως οι ποιηταί στάθηκαν πάντα άπόστολοι ή προφήτες μιας κοινωνικής ιδέας. Τά ποιητικά έργα, ίσα άξίζουν τύνομα, άγγίζον πάντα και κινούν κοινωνικά ζητήματα, είτε τό θέλει ο ποιητής ή όχι. Αυτό σμίγει με τό φιλόσοφο. Συνειδητά ή άσυνείδητα, όπως κ' έκείνο, γίνεται ο άπολογητής ή ο πολέμιος του κιαβεστότος: όσο ο κοινωνικός άγώνας στρέφεται πάντα στη συντήρηση ή στην άνατροπή του, άναγκαία κι ο ποιητής βοηθά ή τόνά ή τ' άλλο. Έίτε τό θέλει είτε δεν τό θέλει, ή δείχνει την ιδέα του φανερά είτε την κρύβει, αυτή ξεβαίνει άπο τό έργο του. Κ' εκεί ακόμα πού, καθώς λ. χ. στα τελευταία δράματα του Ίψεν, ο ποιητής θαρακάνεται πίσω από μιάν άπρόσωπη άυστηρή άμεροληψία, πού μις προβάλλεται ένα πρόβλημα, χωρίς ούτε μιάν νύξη για την τελική του λύση, τό άποτέλεσμα είναι τό αυτό. Η κοινωνία μόνη της δίνει τη λύση του με την έξελιχτή της ή ιδέα μις δείχνει τη διεύθυση της με την έκταση πού παίρνει στη ζωή, απ' της όποιας τά σπλάχνα βγήκε. Γιατί ή ιδέα δεν είναι κάτι τι άυθάρκτο, αλλά ή αντανάκλαση της πραγματικότητας στο πνεύμα του ποιητή, πού αυτός, είτε με τό προφητικό του ένστικτο, είτε με τη θετική του σκέψη, την άντελήφθη πριν εκείνη δείξη άκόμη φανερά την ύπαρξή της στη ζωή, στην κοινωνία. Αυτή είναι ή δύναμη του ποιητή, ή θέση του, ή δράση του στην κοινωνία, να άσφαραινεται, να προαιθάναται, τι κλωθείται μες των κοινωνικών άρα: έναν άγώνα, μιιά άνατροπή, πού κρυφακαίει στο έθος του, στην κοινωνία, ο ποιητής— φιλόσοφος την άνασκαίνει μες τη σκέψη του, στα φτερά των στίχων του, μες τις σκηνές του δράματός του σκορπά τό σπόρο τους και τά ζιζάνια στο περιβάλλον, απ' τόποιο τά μάζεψε με τό προρατικό του, δίχως άλλος να τά νιώση. Έτσι έκπληρώνει τον προορισμό σου, γινόμενος σταθμός στην προκοπή της κοινωνίας: έτσι οι Σίλλερ και οι Φίχτε γίνονται έλευθε-

Η ΑΣΤΡΟΪΛΑ (σημάνεται ξάρου πάνω και φωνάζει άγριέμενα). Όχι!... Όχι!... Δε δέχτηκε τίποτα!... Δέν άκουσα να δεχτεί τίποτα!... Δέν μιπρούσε να δεχτεί τίποτα!... Όχι!... Όχι!... (Φεύγει τρέχοντας. Ο Καλόκαρδος κ' η Ρωξάνη την κοιτάζουν σαστισμένα. Ο Στρατός κοιτάζει σκεπτικός τό πάτωμα).

(Κλεινει ή σκηνή).

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Στο σπίτι του Στρατίδη, άπαράλλατα ύπως και στο πρώτο μέρος. Μόνο στα γράμματα πού βρισκονται κάτω από την εικόνα του Στρατού είναι κωλημένη κορδέλλα άσπρο χαρτί στη λέξη «ΥΠΟΨΙΦΙΟΣ» κ' έτσι διαβάζεται μιοναχά «ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ».

Άλμα στη μέση του τραπέζιου, άναμένη, με πράσινο χαρτίνο κατωφίονο.

Η ΑΣΤΡΟΪΛΑ (κάθεται σε καρέκλα, σμιό σὺ μεσιανό τραπέζι, σκυμένη πάνω σε μιανό όμορφοδε-

ρωτίες του γερμανικού έθνους, δ' Ίψην αναμορφωτής της υπερβόρειας κοινωνίας.

Τόσο και μόνο. Οί μεταρρυθμίσεις, οί άνατροπές, οί αναμορφώσεις δέν είναι έργο άτόμων ή στενών κοινωνικών κύκλων, αλλά τό συναγόμενο, ή νίκη εξεγέρσεων άλόκαιρων τάξεων, που οί υπάρχουσες κοινωνικές συνθήκες τούς πιέζουν τήν ελευθερή ανάπτυξη της ζωής της, ένεργειας, της παραγωγικής δύναμής τους. Ο άγώνας πάντα πάλη τάξεων, που πολεμούν για τή χειραφέτησή τους και οί πνευματικοί μαχητάι αυτών των τάξεων οί ιδεολογικοί άπολογηταί αυτής της πάλης. Ο Λέσιονγκ και ή κλασσική γερμανική φιλολογία είχαν ή πνευματική μορφή της πάλης της γερμανικής αστικής κοινωνίας προς άνώψωσή της. Ο ρομαντισμός των άρχών του περασμένου αιώνα ή παρόμοια μορφή της αντίδρασης φεουδαλικής άριστοκρατίας με όλον τό μυθιστοριό, σύμπτωμα ξεπέφτουςας τάξης, με τή λατρεία και νοσταλγία του μεσαίωνα, όπως και σήμερα δ νεορομαντισμός με τό υπερβολικά και τό υπερπερσαν και τόν υπερατομισμό του ίδρυτου του Νίτσε, τήν τάση προς τό μυστικιστικό και μυθικό, που σβύνει μέσ τάρπαγια μια δημιουργική ιδιοφυία, ως δ Χάουπτμαν, γνωρίσματα κατηγορούσας κοινωνίας.

Κι δ άγώνας του νοβηγιού δραματικού για τήν ήθική άνώψωση του άτόμου, τί άλλο είναι παρά ή φιλολογική μορφή μιας επανάστασης κατά της καθιερωμένης και παραδομένης ήθικής της κυριαρχούσας τάξης των συντηρητικών και των παστέρων, που πνίγει τή δροσιά του σκανδιναβικού κόσμου; Κ' ή χειραφέτηση της γυναίκας σ' αυτόν δέν είναι άνατροπή ενός καθεστώτος, σάρωμα των στερνών λειψάνων μιας φεουδαλικής κατάστασης, άριστοκρατικών άρχων πως ή γυναίκα είναι πασαμένη μόνο για τόν άντρα, χωρίς αὐθύπαρκτη ήθική ζωή και υλική ανεξαρτησία; Κ' ή λύση του ζητήματος αυτού στις βόρειες χώρες δέν είναι ή νίκη αστικών ιδεών, πόχουν τό λόγο τους σε υλικές ανάγκες, πως ή εργασία δέν ταπεινώνει, δέν εξευτελλίζει τή γυναίκα; Νίκη που άλλαξε τή μορφή της κοινωνίας, που έσυρε στά τραπέζια ή δημόσια γραφεία τήν κόρη του σεάτορα, του γερομισιστή πλάι στην κόρη του υπαλλήλου και του μικρεμπόρου, που επιτρέπει στη γυναίκα του σουηδου ύπουργού νά κινή στο δημοτικό σχολείο τό μαθημά της, όταν εκείνος συνεργάζεται με τό βασιλεία.

Όσο κι άν τόν εξαίρεσε απ' τήν Πολιτεία του

δ θεός Πλάτων, δ ποιητής έχει βαθείς τις ρίζες του στην κοινωνία: δ λόγος κ' ή ιδέα του είναι πάντα ήχο πλαυότερος ή σόλος. Καί συντελεί είτε σε μια προκοπή, είτε στο σταμάτημά του, στην πρόοδο της ζωής ή στο θρίαμβο της πρόληψης, της άρνησής της. Κ' εκεί που άκόμα ούτε καν τό θέλει, ούτε τό εσκέφτηκε, ούτε ίσως τό ραντάσθη, ή ιδέα του έχει αυτό τό φυσικό της τέλος, θαί σπάση ως μπόμπα ή θα στηρίξη, θα στεριώσει ή κρίνει, ή διακατολογεί, ή απλώς διατυπώνει τήν τάση, τήν προσπάθεια, τά ιδανικά μιας κοινωνίας, τό που τραβούν αυτά, που εκπέφνουνται, που φτάνουν, στην προκοπή ή στο χαμό, σκάνύφωμα ή στο ζέϊσεμά της μας δίνει μέτρο νά τό κρίνουμε τό έργο.

Νά κρίνη ή νά εξυμνήση, δέν τό πιστεύω νάταν κι δ σκοπός του Νιρβάνα με τόν Άρχιτέκτονα Μάρθα. Σάν καλλιτέχνη; γνησιότερος, τραβήχτηκε απ' τόν τρίτο τρόπο, τή διατύπωση ενός περιβάλλοντος μονάχα. Η ιδέα του άντλησε από τή ζωή τριγύρω του, εδημιούργησε, έναρκόισε από κείνη. Ένα όνειρο ωραιότητας ζωής τόν κυνηγούσε κι αυτό έπιχειρήσε νά τό συλλάβη σε μια πλαστική μορφή, νά τό ζωντανήσει μέ τήν κοινωνία. Καί τούτη του προσφέρθηκε μ' όλο τό υλικό και τό πνευματικό οικοδόμημά της, ρηχή και άβασθη έσωτερικά, φρούδα και μάταιη, επιπόλαιη, χωρίς άνώτερη προσπάθεια, χωρίς μια βάση ήθική κ' ιδανικά γενναία. Τά ιδανικά της κατ' ανάγκη ώρρισε νά έναρκόσση δ' άρχιτέκτων Μάρθα. Η ωραιότητα της ζωής, τό όνειρό του, νά οικοδομηθή στή βάση, που ύψώνεται και τόνειρο αυτής της κοινωνίας. Στην προσπάθειά του Μάρθα κορυφώνεται ή προσπάθειά της, στο πρόσωπο της Μίνας κρυσταλλώνεται τυπικά ή αντίληψη της γυναικός κ' ή θέση της σ' αυτή τήν κοινωνία. Μια σάτυρα της πιο γυμνή άδύνατο νά φαντασθή κανένας.

«Νά κάνουμε τή ζωή ώραία είναι τό καθήκον όλων μας». Σ' αυτά τά λόγια συγκεντρώνεται ή αντίληψη της ζωής του Παύλου Μάρθα. Ίδανικό ώραίο και μεγάλο, που δ καθένας, που έπαλψε σ' αυτή τή γή, θα τό υπογράψη. Μά πως γυρεύει, πως πασχίζει νά κάρη τή ζωή ώραία δ Παύλος Μάρθα; Με τό νά μνη τήν άγγίξη αυτή ή δυστυχία με κχιμιά μορφή της, μνη τή μολινή ή σύγκρουση με τό χτύπημα της Μοίρας, δ πόλεμος με αυτή μνη τή υτηγύση. Α' Η δυστυχία άσχημίζει, εξευτελλίζει, ταπεινώνει, άτιμάζει τήν ψυχή». πεινώνει. δ άρχιτέ-

κτων Μάρθα κι δ άγώνας στρέφεται έναντί της, όπου τή βρή, τήν άντικρύση. Μά δ άγώνας του σε τί συνίσταται; Στο πάλαμα, στο νύχημα της δυστυχίας; Στη γενναιότητα του άντικρύματός της, πρόσωπο με πρόσωπο, στο άφήγημά της, στην άντληση δυνάμεως από τό κάθε χτύπημά της; Α' Η δυστυχία άσχημίζει και τούς δυνατότερους. Μά που είναι οί δυνατοί σ' αυτό τό δράμα; Είναι ή ιδίος δ Μάρθας ένας απ' αυτούς; Και είν' άσχημία για τό δυνατό ή δυστυχία; Τέτιο είναι για τήν κοινωνία του κ' ως άσχημία ένα μесо έχει ή ψυχολογία της κοινωνίας αυτής έναντί της: τό κρύψμό της. Τήν άμορφη θέλει νά δείγνη και νά βλέπη ή τάξη, που άνήκει δ άρχιτέκτων Μάρθα, στο ύπλα της άδραξεί και πολεμά τήν άσχημία της δυστυχίας: Κρύβοντας τη από τά μάτια των άγαπημένων του. Κ' έτσι με τήν άρχην αυτή, ως βάση της ζωής του, τραβά σ' αυτό τό δρόμο του που φέρνει αυτούς ούτε τόν ναϊάκι, τί γαρμίζεις, τί συμρβίει γύρω του ούτε τά βλέπει, τό όνειρο της άμορφίας, τό ένδαλμα της ευτυχίας κηρύττει δ καλλιτέχνης δ άνθρωπος: άδύναμος νάχκαλίση τή σαληρή άλήθεια, από τήν άρησσή της πιάνεται απ' τωραίο ψέμμα. — Μά στάσσο, θα μου πη κανείς. Έργασ τό άναγκαίο ψέμμα. Όχι δέν τό ξεχνώ όσο βοηθά αυτό στη συντήρηση της ζωής, είναι αναγκαίο βέβαια. Άλλά δ Παύλος Μάρθα δέν τό πίνει όπλο του ως τέτιο. Νά συντηρήση τή ζωή σκοπό δέν έχει ώραία θέλει νά τήν κάρη μόνο, τό πως άδιάφορο, αυτός είναι, μάς λέει, δ προορισμός της. Α' Ο ήρωϊσμός του είναι νά δέχεται τά χτυπήματά της Μοίρας, σά μιάν άσπίδα εμπρός στα πλάσματα που άγαπά, εμπρός στην ευτυχία που τήν παραμονεύει ή συμφορά. Ποιό είναι τό τέλος του ήρωϊσμού αυτού ή καταστροφή του δούρατος τό δείχνει. Μά ή συμφορά που ροβερίζει τούς άγαπημένους του ποιό είναι; Ο θάνατος και δ χαμός του πλούτου. Νά κρύψη κανείς από μια γρηά μητέρα τό θάνατο του γιου της, τό έννοσιό καθίνας; ήρωϊσμο μεγάλο δε χρειάζεται για νά τό κάρη. Νά κρύψη από τόν πατέρα του τήν άλήθεια της απελπιστικής κατάστασής του, λογικό έπίσης. Άλλά ή ένεση της μορφίνης, γιατί; Για νά πεθάνη ανώδυνα μέσ σ' ένα ώραίο όνειρο ότι θα ζήση; Σ' αυτό χρειάζεται ήρωϊσμός, άλήθεια, όπως κ' ήρωϊσμός χρειάζεται νά σύρη από μια στήνη, που θα πουληθή, τήν έρωμένη του και νά πέρη νά πνιγεί μαζί της για νά τή λυτρώση από τή δυστυχία,

μένο βιβλίο και διαβάζει σιωπά, χωρίζοντας κάθε λέξη).

Σάλευε δ Λεοπαρδος μες στο σιδερόφραγτο κλουβί και πεντάμορφη εΐταν ή αγριάδα του και ή όμορφάδα του εΐταν από κήμα κι από μάθηρ νύχτα αστραφτερή.

(Για λίγο παύει. Ύστερα σηκώνοντας τά μάτια της άψηλά, άπαγγέλει κάπως δυνατώτερα)

Και εΐταν σε νά μη γνώριζε σΐδερα, μηδ σλαβιά, μήτε του κλουβιού τήν καταφρόνια μήτε τό ραβδί του δαμασκή, μήτε όλόγυρα τόν όχλο τών Ξεφαντατή.

(Άλλη πάγη. Η Άστρούλα σηκώνεται από τήν κορδέλα, παγαίνει άγογιοπρατώνας, σΐζει με μαχαίρακι που βρισκει κάπου και μιά λουλούδα όππο χωρτί από τό τελάρο του τριποδιού, ύστερα παίρνει καρδέκλια, τήν παγαίνει σΐμα στο μεσιανό τοίχο, κάτω από τήν εικόνα του Στρατού, άρραβάνει πάνω στην καρ-

κία και σηκώνει τά χέρια της πασιζοντας νά φτάσει τή κορδέλλα με τό μαύρο γούμιακα αΜε τήν Άλήθεια — Για τήν Άλήθειαν που βρίσκονται πάνω από τήν εικόνα του Στρατού και νάν τά σκεπάσει με τό χαρτί που κρατάει στα χέρια της. Όσο καταγίνεται σ' αυτή τή δουλιά, ουλοέει τούς σΐζους :)

Κ' έσυρα τις άλυσίδες μου και τό βήμα και τό θέλω μου στο μαγνήτη που με τραβάς, στο μαγνήτη..

Η ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΙΝΑ (μπαίνοντας κεινη τή στιγμή από πλαγιανή πόρτα, ζωομένη μαδιά μπροστέλλα της δουλιās και γενώντας σε βαθύ πήδη με περσόνι ταυρολόμιο). Άστρούλα !...Πούσαι, παιδί μου; (Βλέποντάς τήν). Μπα !...Τι σακαράλλωσες και πάγος; Τι ζήτης νά κάνεις;

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (καταγίνεται στη δουλιά της, και δέν τής άπαντάει).

Η ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΙΝΑ (ευνώνοντάς τήν). Α. κατάλαβα. Θες νά σκεπάσεις με χαρτί τή λέξη ή Ύπομήμιος». Μά δε βλέπεις πως σε πρόλαβε δ πατέρας σου; Όλα τώρα βρίσκονται πάνω στη θέση τους..

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (οιζώντας κοματάκια τό χαρτί που κρατάει στα χέρια της και καταβάνει από τήν

κορδέλα). Δέχο έχεις. Όλα πιά βρίσκονται τώρα καλά στη θέση τους.

Η ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΙΝΑ. Και πρώτος !...Είδες εκεί ! Πρώτος βουλευτής...Τέλεγα γώ !...Λίγο νάρρισε τις ζευξικίες του και τις άεροκουθέντες και τήν έχει άγούρη τήν έλογή...Γιατί έχει άξια δ κ. Στρατός... Α !...Όσο γι' άξια, δέν του βγαίνει κανείς...

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (έχει καθίσει στην πρώτη θέση της και φυλλομετρεί τό βιβλίον).

...Κ' εΐταν οί άλυσίδες που μιλούσαν κ' εΐταν οί άλυσίδες που σκληρά έζΐωναν τό σώμα μου σά δέντρο...

Η ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΙΝΑ. Μπα ! Σε καλό σου, παιδί μου ! Έγώ σου μιλάω και σύ χαϊροκουθεντάς... Τι έπαθες; Άντι νά χαίρεσαι και σύ, νά χαίρεσαι πιο πολύ από μας...

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (άδιάφορα). Νά χαίρομαι; Και ποιό λόγο έχω νά χαίρομαι;

Η ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΙΝΑ (άποροώντας). Γιατί νά χαίρεσαι; (Άφηνει τό παιδί στο τραπέζι και στανονοικνίται). Έλα, Χριστέ και Παναγιά ! Άκούς εκεί, γιατί νά χαίρεται !...Άλλο πάλι τούτο !...Ο κ. Δήμος βγήκε πρώτος βουλευτής. Κι ο πατέρας σου λέει πως

τη φτώχεια δηλ. που ασχμηλίζει, ταπεινώνει, εξευτελίζει, άτιμάζει» να που φτάνει αυτή η ψυχολογία. Η αντίληψη πως η φτώχεια ασχμηλίζει, ταπεινώνει, εξευτελίζει, άτιμάζει είναι πάντα αντίληψη μιας κοινωνικής τάξης που ξεπέρνει. Οι τάξεις που σηκώνονται έχουν τιμή τους και σημαία τους την εργασία, που μόνη πολεμεί τη φτώχεια. Η άγαστη της ζωής, η συντήρησή της είναι το πρώτο ένστικτο του γερού ανθρώπου. Τραγικές είναι οι συγκρούσεις του με την Ανάγκη κι αυτές διαλέγει ο ποιητής συνήθως: μα ή πάλη του ανθρώπου, ή δύναμή του στην αντίσταση είναι το ήθικό του υψος και ή ήττα του ύστερ από την εξάντληση της δύναμής του ή τραγική του μοίρα. Ποιά είναι ή πάλη του Παύλου Μάρθα στο δράμα του Νιρβάνα; Πώς μεταχειρίστηκε πολλά στη ζωή του, μές το λείι μόνο: δέν το βλέπουμε: το μόνο όπλο που βλέπουμε στα χέρια του είναι το μαγνάδι της ψευτιάς, που άπλώνει γύρω από τά μάτια τών άλλων. Με τί επάλεσε ή ψυχή του για να πη την ψευτιά αυτή; Ποιά είναι ή ήθική της βίση; Η σωτηρία τών άγαπημένων του! Με αυτούς τούς θανατόνει ο ίδιος. Η σωτηρία τους συνίσταται στο να μην τούς άγγισή ή σκληράδα της ζωής, ή άλήθειά της, ή πνοή της.

Στήν τεχνική του δράματος δι ήλω νέρω. Μ' έπαναστατεί τόσο ή ήθική του βάσι, ώστε να παραδίδω κι άρετές του και ψεγάδια. Μιά ύπαρξη που χάνεται, όσο κι αν είναι άσυμπάθης από την έλλειψη κάθε πνοής ευγενικότερης μές την ψυχή της, συγκινεί σ' αυτό το δράμα. Είναι ή Μίνα Βάρδα, το δυστυχημένο θυμά. Περνά από τη ζωή αυτή, δίχως να κώση τίποτε από την άλήθεια της. Ο πατέρας της, ο θεός της, ο άγαπημένος της, όλοι συναγωνίζονται να τη φυλάξουν μόν άνοιχτούν τά μάτια της στην Πραγματικότητα. Αυτός είναι ο ρόλος της γυναίκας στη ζωή: άβρο άνθος να σκορπά τη θηλυκή ευσωδία του, άγγιχτο κι άμόλυντο από κείνη. Να εμπνέη ποιητές και καλλιτέχνες. Μές το είπε καθαρά άλλου ο Νιρβάνας. "Αν λάβη μέρος κ' ή γυναίκα στη ζωή, άλλοιμονο άπ' τούς ποιητές! θάνακχαστού να ζήτάν τις γυναίκεις τους στα μουσειά και στις πινακοθήκες. Κ' ένας ποιητής στο δράμα βλέπει: την καταστροφή βουδός σχεδόν, παραστρέφεται άπαθής στην τραγωδία, άκούει το Μάρθα να του μιλή για μία θύρα, που δέν μπορεί να του την κλείση κανένας και παίρνει το καπέλλο

ή Κυβέρνηση ή αν τον έ λογαριάζει, θά τον άγκαλιάσει. Σε λίγο μπορεί να γίνει και Γπουργός..... Και, μαθές; αντί φτώχεια τότε...Τό σπίτι μας και ή ζωή μας άλλάζουμε μονομιάς. Ο άδερφός σου ο Κωστής κάπου θά διοριστεί...Μπορεί και Νομάρχης, δέν ξέρω...Και θά βρεθεί καμιά καλή θεοσίλα και για τόν άμοιρο τόν πατέρα σου.....

Η ΑΣΤΡΟΥΛΑ (μή συγκλονώντας τά μάτια της από το βιβλίο). Περιφώνια!.....(Απαγγέλλει σιγανά):

.....Είχανε γλώσσα μοναχά οι άλυσίδες, οι άλυσίδες.

Και είταν οι άλυσίδες ή φωνή και είταν οι άλυσίδες το τραγοϋδι κ' ή καταραμένη μουσική.

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (θυμομενιά). Άλυσίδες σ' άλήθεια που χρειάζονται...Τς! Μή χερότερα!(Παίρνοντας το βιβλίο μέ όρημ και οργισμένος το στην άκρη του χροστειού). Τ'αναθεματισμένα τά βιβλία!...Αυτά σου χαλάσανε τά μυαλά!...Και να σού πώ τη μαυραλήθεια, σε τόσο φαίει κι ο Σπρωτός. Διάβασε τοτό, Άστρούλα, διάβασε κείνο, Άστρούλα...Νά, ή Άστρούλα που κατέστησε!...

του και φύγει. Παρουσιάζεται ξανά στο τέλος μόνο να χαρακτηρίση την καταστροφή ως τρέλλα. Αδώς είναι ο ρόλος του ποιητή στην κοινωνία μας, μπροστ κανένας να υποθήση. Μιά γαρνούρα της, άπλό στολίδι, μινω, νάπαγγελή τη χιουνο στα σαλόνια. Η ψυχή του Μάρκου Ζόλα δέν άγανακτεί με την ψευτιά, το μέσον της πάλης του φίλου του Μάρθα ή άνάγκη της άλήθειας: δέν ξεσπά, το χρέος του νάπλωσ ή χέρι δυνατό να ξεσίση το μαγνάδι της ψευτιάς από τά μάτια.Τό σκέπτεται για μία στιγμή, μα άποστομώνεται από το Μάρθα μες τήν κωμωδία. "Όλα όωρά, άδύναμα, άρωστα σ' αυτό το δράμα: τά χαρακτηριστικά ενός περιβάλλοντος που πάει στην καταστροφή. Ο Νιρβάνας, ζητώντας μές σ' αυτό την έμπνευσή του, το έπλήρωσε άκριβά με τη στεριότητα ιδανικών που τό άρωσταίνει, δέν μπορούσε να του προσφέρη αυτό άλλο τίτιο,παρά τόν άγώνα για τόν πλούτο. Η καλλιτεχνική του προσπάθεια, ή αεχγασία μιας ζωής, το έργο μιας ψυχής, οι έρωτικές άγρυπνεις ενός πνεύματος δέν έχουν άλλο τέλος άπ' τόν πλούτο. «ΟΙ σεμνεις Ιονικές κολώνες, τά φωτεινά προπύλαια, οι μετώπες και τάετώματα συντριβονται από ένκ κράχ. έμπορικό στο γρήκ άπερίμεναν το στεφάνωμά τους. Δίκαιος λόγος για να λυπηθ ήνς καλλιτέχνης. Μα την παρηγοριά που τη ζήτα, που βλέπει νέα έλπίδα; Ποιά είναι το αντίστικωμα; Το μεταλλείο του συναγματάρη Βζάδα. Άποικλύπτεται κι αυτό παρόμοια ούτοπία και ή ζωή του άφνει μόνον άνοιχτή μια θύρα. Έύκολο πέρασμα για τόν καθένα. Αυτή είναι ή αγνωρίστη που άνυφώνει την ζωή και την κάνει άραιότερη».

Για να κάνει ώραιότερη και τη ζωή της Μίνας ο άρχιτέκτων Μάρθας την κλέβει μια ρομαντική νυχτιά άπ' την πατρική της στέγη. Η στέγη αυτή έτρεψε να γαρμισθ, ή άβρο κόρη κίνδυνους νά τιμαστ ή άπ' τη δυστυχία. Και γεμίζει ελδους τούς πόρους της από ευτυχία και όλη την ψυχή της από φως στο νησί τών Σποράδών που τη φέρνει. Και είναι ή Μίνα ευτυχημένη άλθεια. Τη χαρά της τη βλέπουμε στέγη που μαζεύει, σταγκάλίσματα και στα φίλια του άγαπητού της. "Όπως δέν έμαθε το σώριασμα της πατρικής στέγης εδώ κ' ένα χρόνο, δέν έμαθε και τώρα ότι γαρμισθήκαν κ' οι Ιονικές κολώνες, τά προπύλαια, οι μετώπες. Οι χωρικοί που κάνουν την ευτυχία τους με το τίποτε, άξαινούν τη χαρά της έρχεται και του παπάκη της

Η ΑΣΤΡΟΥΛΑ (ήμερα). Μητέρα, τί σού φαίνε τά βιβλία και τά βάζεις μαζί τους; Γιατί μου καταχειρίζεσαι έτσι τόν πιο πιστό μου σύντροφο;

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Τς!.....Σά μόννα έχω και γώ το λόγο μου...Έλα τώρα (χαμογελάοντας), άφισε τις άλυσίδες για τούς τρελλούς και σύρε στην κουζίνα να γαρμίζεις τη σούπα. Θά παράβρασε. Βάλε και το βραστό στη φωτιά να ζσταίνεται...Ξέρεις, θά φάμε στην κουζίνα απόψε...
Η ΑΣΤΡΟΥΛΑ (άδιάφορα). Στην κουζίνα...
Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Ναι, στην κουζίνα. Όπου κι αν είναι ο πατέρας σου με τόν κ. Δημό. Μπορεί νάρθει κι ο κ. Καλκάρδος με την κυρά του. Έτσι μοιζε ο πατέρας σου...Και ξέρεις, μαθές; να μη μές βρούνε άνωκάτου...
Η ΑΣΤΡΟΥΛΑ. Άλλοτες δ κ. Σπρωτός έρχόντανε και μές έμασανε στο τραπέζι και δέ μές ένοιάζε...
Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (κουνώντας το κεφάλι της στοχαστικά). Άλλοτες...Μά άλλοτες δέν είταν ο κ. Σπρωτός βουλευτής...Τώρα άλλάζανε τά πράματα...
Η ΑΣΤΡΟΥΛΑ (σάν άπομεία της). Ναι, άλλάζανε...
Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Έλα, παιδί μου...Πάρε το άυλόγεμονο και χιμ...Θά παράβρασε ή σούπα...

το γράμμα μεταλλείο, εκατομμύρια. «Νά κινήθ ή βίαι, να τρέξη, να χορέψη στο φως. Φώ; είναι γεμάτη κ' ή ψυχή της, το φως, που της σκόπισε ο Παύλος. «Ευτυχία και...δόςα κρής. Τί άλλο να πώθση μια γυναίκα; Ο άντρας χορηγός αυτών που τα πληρώνει με την ευθυμία της, με τά χρυσάνθημα που γεμίζει το γραφείο του, με τά λουλούδια που πλημμυρίζει το σπίτι, με το μύρο που σκορπά, λουλούδι ή ίδια. "Ότι το φως αυτό είν' έρωσεία κ' ή ευθυμία τραγικότητα, είν' άτιμία να το μαθη, ταπεινώση αν της άνοιχτούν τά ματια στην κλήθεια. Άλλος δεσμός με τη ζωή και με τόν άντρα δέν τη δίνει, άλλο καθήκον δέν της έμαθε κανένας. Της ευτυχίας τώραίο τόνειρο μονάχα. Ποιά είναι το ιδανικό της ευτυχίας της; το λείι, το άλαλάζει ή ίδια Μίνα: Δόςα! «Τό όνομα σου θά λάμψη με χρυσά γράμματα άπάντα στο καταπληκτικό οικοδόμημα, που θέρχεται να θαυμάρη ή οικουμένη στα περιγιάλια του νέου κόσμου. Ευτυχία! «Είμαστε πλούσιοι: κούταξ, τί ώραία που είναι ή θάλασσα, μές προσκαλεί με χιλια χρώματα...Τώρα είμαστε πλούσιοι, θά κάμουμε το κότερο μας. Αυτό λείπει ά κόμα από την ευτυχία μας. Πραίσησημια μές μοίρας τραγικής, που δέ μές συγκινεί. Όνειρο, που συντριβεται σε λίγο στο βυθό του Αιγαίου με τη ζωή της, και δέ μές απαρξεί, ψυχής, που χώνονται και δέ μές φέρνουν ένα δάκρυο στα μάτια. Γιατί; Γιατί το βαθύτερα ανθρώπινο λείπει από την τραγωδία. Άκόμα κάτι: πιο πολύ γιατί το μόνο κίνημα της ψυχής τους, το μόνο έλατήριο της σκέψης τους, της πράξης τους: ή ευτυχία του πλούτου.

«Ω; τόσο το δράμ αυτό έχει την τραγική του σημασία: έκει άκριβώς που δέν την θέλησε, ούτε τη ζήτησε ο ποιητής του. Η Μίνα Βάρδα όρεμένη έτσι, παρασκευασμένη έτσι για τη ζωή, προφυλαγμένη πάντα από κάθε άκρη της και μπόρα, σάν άνθος στη σίερα πέρασε άπ' τη ζωή στο θάνατο, χωρίς να το νοήση, χωρίς να την άγγίξη από τά βαθεία συγκίνησή της, να εξυωθώθ από τη γαρμ, να γαρμισθ άπ' τόν πόνο. Κ' είδα είν' ο κίνδυνος του δράματος; έδώ ή ιδέα του, έκτεταμένη στη ζωή, στην κοινωνία, μετρα ή δύναμή της, δείχνει αν βοήθη αυτή στην προσητή, που ο Παλαμάς γαρμεί. Είναι το ιδεώδες της ζωής αυτό, είναι αυτή ή φυσική μοίρα της γυναίκας; Είναι ή δυστυχία πράγματι άτιμία και ταπεινώση κ' είναι ευτυχία και δόςα μόνο ο πλούτος; "Αν σωριαζόνταν ή πατρική της στέγη πράγματι άπάντα από την κεραλή της Μίνας, αν ζυπνούσε από τόνειρο, που της έπλεξαν γύρω στα μάτια της κι άντίκριζε κατάματα τη δυστυχία, θά σήμιζε ή ψυχή της, ή ζωή της θά τιμαζόνταν άλθεια; Κι αν λόνταν κ' ή άλλη πλέον ύστερα, αν σκίζόνταν το μακρύ μαγνάδι από τά μάτια, αν έσθνε τόνειρο του πλούτου και της δόςας, (το ότι πθανε ο πατέρας της δέν είταν βίβαια άρετός λό-

Η ΑΣΤΡΟΥΛΑ (αίφροντας από τούτο από το τραπέζι). Παγαλνα, μητέρα... (Φεύγει).

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (Στέκει για λίγη ώρα σκεπτική. Ύστερα πίνει και συγκριζει βιαστικά, διασθώνοντας το τραπέζιόμάντιλο, οικειάζοντας μ' ένα χρωματιστό πανί, που βελονεται πάνω της, το σιαμμένο χαρτί του τελάρου και κοιτάζοντας γύρω μήπως ήρσε τίποτος άνομήροστο). Βίβλια έπίσημη, βίβλιες... ("Ανούγονται πατήματα άπ' έξω). Α, έρχονται κούλας... (παθαίνει προς τη μεσιονή πόρτα).

Ο ΣΤΡΩΤΟΣ (μπαίνοντας). Από πού του ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Καλησπέρα, κυρά Στρατιδαινα.....

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (χαρούμενα). Κοιλάστε, κοιλάστε!...Γλήγορα και Πρωθυπουργός...
Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ (γελαστά). Γλήγορα θά γίνει κι αυτό!...

Ο ΣΤΡΩΤΟΣ. Είναι ή πρώτη βίβλιτα που κάνω, κυρά Στρατιδαινα, ύστερ από την έλλογή...
Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Σας εύχαριστούμε...Σας εύχαριστούμε... Ο Στρατιδής πάει να μουρλαίει από τη χαρά του...
Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Αί, μα βέβαια...
Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Μα και γώ...Μά και γώ... Ο καμήνης ο Κωστής μας πιά, μην τά ρωτάτε...
Ο ΣΤΡΩΤΟΣ. Είναι ή πρώτη βίβλιτα που κάνω, κυρά Στρατιδαινα, ύστερ από την έλλογή...
Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Σας εύχαριστούμε...Σας εύχαριστούμε... Ο Στρατιδής πάει να μουρλαίει από τη χαρά του...
Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Αί, μα βέβαια...
Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Μα και γώ...Μά και γώ... Ο καμήνης ο Κωστής μας πιά, μην τά ρωτάτε...
Ο ΣΤΡΩΤΟΣ. Είναι ή πρώτη βίβλιτα που κάνω, κυρά Στρατιδαινα, ύστερ από την έλλογή...
Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Σας εύχαριστούμε...Σας εύχαριστούμε... Ο Στρατιδής πάει να μουρλαίει από τη χαρά του...
Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Αί, μα βέβαια...
Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Μα και γώ...Μά και γώ... Ο καμήνης ο Κωστής μας πιά, μην τά ρωτάτε...

γος να πάει ο Παύλος να πηγή μαζί της, για να μη μάθει αυτή το θάνατόν, διότι όλοι οι φίλοι της έβλεπαν ότι η Μίνας; Ο Παύλος είχε δικιο να νομίζει πως δεν τον έδενε μ' έμεινε άλλος κανείς δεσμός, πώς τ'όχι διότι θάχαν πια θέληση γι' αυτήν; ή θάλασσα καμιά όμορριά; Και το δικό του καλλιτεχνικό όνειρο δι' οθάριας άλλη υποκίνηση, αν ή άγαπημένη του δεν μπορούσε πια να ήρεση καναρίνι, πού να τους χρίση μαυλωμένα, όταν πεθαίνουν; Η άγάπη της Μίνας δεν μπορούσε να του δώσει στήριγμα, παραγοριά; Ο Μάρκος Ζόλας τού τή θέμισε, ώστε να μη μπορεί κανένας να υποθέσει πώς την έζησε. Λοιπόν το φώς, πού γεμίζει τους πόρους και πλημμυρίζει την ψυχή και την άνούθει σε αθεότητα, είναι μοναχά το φώς της δόξας και του πλούτου;

Τό κοινό, χειροκροτώντας τό δράμα, κ' ή κριτική, επικροτώντας το, έπαιναν και σ' όλες αυτές τις άποριες. Δεν τους γεννήθηκε μές την ψυχή καμιά αντίθεση, καμιά αντίλογία. Όσο έμαθα, μοναχά μια φωνή διαμαρτυρίας σηκώθηκε. Η φωνή μιας γυναίκας. Φυσικά μόνο μια θεόφυλη της Μίνας έπρεπε να νιώσει πρώτη την απεινωσή της, νάγανακτήσει μέσα της και να φωνάξει: Πού φέρνει έτσι την Ελλάδα, στο νεκροταφείο; Σίγγχρονα ή έδια γυναίκα έδωσ' ένα δράμα. Δεν το είδα. Την άνωλύση του είδα μόνο και δεν το κρύβω: Είναι ή πρώτη επαναστατική κραυγή στην κοινωνία μας τό τελευταία χρόνια.

Ο Παλαμάς στο άρθρο του, από τό όποιο δα- νεύστηκα τό λόγια πού σημείωσε αρχίζοντας, εκφράζει την ιδέα πως είν' αδύνατο να μη σχηματισθούν και στην κοινωνία μας ακούλιο αίσθαντικόν... γνωστικόν, άρκετοι να υποστηρίξουν τάληθινά, να έγκραδιώσουν τά όμορφα και να κρατούν τον ποιητή στο θρονό του. Συμφωνώ και τό έλπίζω Σ' ένα διαστάζι μοναχά: μου φαίνονται σά να μην είναι άρκετοι αυτοί οι κύκλοι για να έγκραδιώσουν και να κρατήσουν τον ποιητή στό θρονό του. Αυτό χρειάζεται μια βάση βαθύτερη, πλαύτερη, στεριότερη. Κι αυτή ένας λαός μπορεί μοναχά να τή δώσει. Έκεί πού φάγουμε να πλάσσουμε έναν τέτιο κύκλο, διότι τον εύρουμε.

Σ' ένα βιβλίο, πού έθγαλα αυτές τις μέρες ο Μάξ Μπουκαρτ, πρώην διευθυντής του αουλιού θεάτρου της Βιέννας, τού περίφημου Μπουργεάτερ, διαβάω τό ακόλουθο:

«Τό καλλίτερο κοινό πού γνώρισα, είναι τό κοινό από μορφωμένους ανθρώπους της μεσαίας τάξης

Προχτές τό βράδι μας ήρθε μεθυσμένος...Μόλις βρεθώθηκε τό πρῆμα πού βγήκατε πρώτος βουλευτής, τότε τρώσε στην μπύρα με κόπυ φλυών κ' έγινε στομαχικό στο μεθύσι... Έχει χρυσή καρδιά ο Κριστής μου...Και σάς αγαπάει...Ω, σάς αγαπάει και σάς σέβεται σά δεύτερο πατέρα του...»

Ο ΣΤΡΩΤΟΣ (γελαστά). Κάτι σ'όταν πληθυντικό άρχίζοντας και πού μιλάει, κυρά Στρατιάδαινα...

Η ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΙΝΑ (μωχόμενα). Αί, μα έξερете... Σ' ένα βουλευτή...Τ'πουργός μεθύριο...

Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ(χαμογελώντας).Βέβαια...Βέβαια...

Ο ΣΤΡΩΤΟΣ. Καλά, καλά!...Και ή Αστρούλα;

Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Αλήθεια, δεν τή βλέπω δω την Αστρούλα...Πού είναι;

Η ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΙΝΑ. Έξερете, κύριε Δήμο, ή καμένη πήγε στην κουζίνα...Έχουμε τή σούπα πανού και να μάς συμπιάσете...

Ο ΣΤΡΩΤΟΣ. Ναι, κυρία Αστρούλα, πάντα να κοινοκοιούσα...

Η ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΙΝΑ. Μα και τάλλο...Είταν πόλυρα δω μα σά σταναχωρημένη μου φάνηκε...σά να χαζοκουβέντιαζε...Οι άλωσιδες...Οι άλωσιδες...Όλο με τίς άλωσιδες είχε να κάνει...

Ο ΣΤΡΩΤΟΣ. Α, ναί!...Ξέρω, ξέρω...Τό ποιήμα πού της άρέσει κι ελο τό λέει...

Η ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΙΝΑ. Να σάς πώ, φοβήθηκα...Θάρρηφα πως ή Αστρούλα...

Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ (φροβισμένα). Έχει τίποτα τό παιδί;

Η ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΙΝΑ. Όχι, καλέ και σ'...Τι θές ναχει; Τά συνεισθημένα της...Κουδέντες έίχον νόημα...

(Σ' άλλο φύλλο τελώνει).

μέ μικρούς δλικούς πόρους, δηλ. ύπάλληλους, δασκάλους, έμπόρους, φοιτητές και ή έργατική τάξη. Όταν διέυθινα τό Μπουργεάτερ έδωσα πολλά χρόνια κατό συνέγεια άπογεματιανών, κυριακάτικες παραστάσεις κλασικών έργων κ' ο' παρατηρήσεις σ' αυτές μ' έκαμαν να λυπούμαι πού δεν μπορούσα να διώξω όλες τις άρρώστες έμπρός σ' ένα τέτιο κοινό. Τό κοινό από έργατικούς αποκλειστικά τό γνώρισα έπίσης και τό έκτίμησα στις άναγνώσεις πού έκαμα στό σοσιαλιστικά σεμινάρια τούς. Τούς διάβασα όχι μοναχά δράματα, άλλα και άλλα φιλολογικά προτόνα, ποιήματα και διηγήματα και χρωστά τό βιολογίση σω πώς πρώτη φορά είδα κοινό με τόση αντίληψη και τόσο άληθινό γούστο. Για δοκιμή έδιάβασα μπροστά σ' έργατικούς κύκλους ένα διήγημα τού Γότφρειδ Κέλλερ, τούς «Δίκαιους χτενάδες». Οι τρεις καλοφάδες τών χτενάδων άνήκουν στό ίδιο κοινωνικό στράμα με τό περσότερο μέρος τών άκρατών μου. Κι ή ποιητής δεν τούς έξιδανίκεψε διόλου, άλλα σκτύρισε πικρά όλες τις άδυναμίες και τά έλαττώματα; πού έχουν αίτια την κοινωνική θέση της τάξης τους. Όταν καυτηριάζει κανένας τις άδυναμίες της τάξης τους μπροστά σέ ανθρώπους, πού άνήκουν σέ άγώτερη κοινωνική σφαίρα, τότε βλέπει να τινίζονται και να περρίζονται. Σ' αυτούς έδω ούτε σημάδι δυσαρίστικας άπεναντίας κάθε κομικό χρωμάτισμα προκαλούσε τά γέλια. Είταν άνθρωποι πού ούτε φαναζόνταν πώς οι άσσοί, πού περκαλουθούσαν μ' ευχαρίστηση τά συμβαίνοντα έπ' τό παράθυρο, θάπαιζαν στό έλος θλιβερότερο ρόλο από ότι οι τρεις χτενάδες σ' όλο τό διήγημα. Όταν όμως αυτό έφτασε στό σημείο πού ή ποιητής τό δείχνει καθαρά, τότε έκαστάλαθαν άμέσως κ' έξέσπασαν σ' άκράτητο άναγάλισμα.»

Και συλλογίζομαι: «Αν δοκιμάσαμε κ' έμείς, αν άποφασίζε κανένας να διαβάσει μπροστά σέ κύκλους όμοιους λ.χ. τό «Θάνατο τού Παλληκαριού» τού Παλαμά, τόν «Αφορισμό» τού Καραβίτσας, τις «Ιστορίες» τού Βλαχογιάννη; Η δική μου άργαλιά θάδειχνε τάχα λιγότερη αντίληψη από τή βινεζίκι; Η αν ή κ. Οικονόμου δοκιμάσε να δώσει λαϊκές άπογεματιανές στό θέατρο τού με δράματα δικά μας, ή τάξη αυτή διό θάταν ίκανή να τό ένοήση; Γιατί να μη δοκιμαστέ, να ζητηθή σ' αυτή την πύξη τό κοινό μας; Ποιός μας τό λέει πως διέ φαλάει μέσα τού ή πυρηνάς πού ζητάμε; Πολλοί, τό ξέρω, θά γελάσουν. Η τέχνη είν' άριστοκρατική θά μ' άπαντήσουν. Κ' εγώ, θαρρώ, γελοιώνται αυτοί. Τό είδα με τό μάτι μου σέ ζένους τόπους. Τό αισθημα τών ποιητών ζει μόνο σ'όλο λαού τά πλήθη εκεί όπου βλασταίνει αυτό, εκεί βρισκει και τίν πιο γνήσιο άνθρώπο του. Κ' ή δική μας τέχνη, όσο μικρή κι αν είναι, όπου είν' άληθινή, πού και πηγάει κ' εκεί μοναχά θάπηγήσει στην ψυχή, θά νοηθή, θάγαπηθή και θάνωφώση. Μπροσέ σέ κοινό λαϊκό, παιζόμενοι εί ακούσθουν τού Καμύτη δεν τό πιστεύω να κριθούν, ως άκισια πρό χρόνων να τούς κρίνει κάποιος κύριος άπ' την καλή μας κοινωνία: κ'καλό τό θέμα, με χρειάζονταν να τό πραγματοποιή ένας Βερναρδάκης!»

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Τό φύλλο της άλλης Κυριακής θά βγει με δύοδεκα σελίδες και ήξει, έξεν από την άλλη όλη, και μια πλατιά ιστορικοκοινωνική μελέτη τού «Ερμού» κ' Η Φυλή.»

— Τό βραβείο πού προκήρυξε ή Σύλλογος τού κ. Βικέλα με παράδες τού κ. Κορμιζάνιου τό πήρε ο σοφός συνεργάτης μας κ. Αλέξανδρος Βελήλης. Τό θέμα τού διαγωνισμού είναν ο Καποδίστριας ως οργανωτής της Δημοτικής Εκπαιδευτικής.

— Γ'ατίρ' από δύο τρία φύλλα θαρρήνουμε να τυπώνουμε μια καινούρια κριτική έργασία τού Άρχηγού Εφελιότη, τά «Ιστορικά γεγονόματα».

— Στο Βαθύ της Σάμου παίζήθηκε, στις 2 τού Γενάρη, από τό θέατρο τού Οικονόμου οι «Αλωσιδες» τού Ταγκόπουλου.

— Βγήκε κάποιο βιβλίο με πεζά ποιήματα, γραμμένα στην καθαρεύουσα, και με τόν τίτλο ο De profundis. Πολλό ταιριασμένος ο τίτλος άπό προκείται για βιβλίο γραμμένο εις πεταμένη γλώσσα.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Β. Πασχ. Άλεξάνδρεια. Λάβαμε τή συνηρομή τού 908 και σ' εύχαριστούμε. — κ. Δάση. Είναι νομίζω άκόμα για τέτιο δουλιά. Άρτες κίλας πού χρειάζονται και πολλά, παραπολλά, ρούβλια.—κ. Λακαδοπετρανή. Τυπώνουμε δω τό «μουσικό έπίγραμμα» τάφιερωμένο στην εθνική ποιητή κ. Φωκ. Πανά τού τόν είδες ανά τόν παίρει γλυκά σέ μαγευτικό πάρκο της Άθήνας.

Όρα! λιανάδα με απαλά οι πάγω άποκοιμίζε! όνειρο γαλανόφτερο τών όντων του θεοσέει. Χαμόγελο άγγελικό σ'ό χειλι του άνθίσει, —τα μαντινάκια ο ζένυρος με χάρη άνεμίζε— σμίμι από μύες πρσάνου σ'ό σάμα του καθίζε! ήδονικά τό ποιητικό ροδόμελο τινίζε! —Αυτά μαντινάκια ο ζένυρος με χάρη άνεμίζε.

—κ. Καπετανσταϊάνη. Άνοιξε όποι βιβλίο τού Ψυχρή θέλει, άνοιξε τό «Εθνωλα» τού Ροϊδού, άνοιξε τό βιβλίο τού Φωτιάδη, διάβασε δυο τρία καταβιά, όπου τούχει, ή Βαριέτσι ναν τά διαβάσεις άλλακιρα τά βιβλία, και θά βρείς και μέσα την άπάντηση σ' όσα μας ρωτάς.—κ. Άντερόφωρο. Μας άρεσε τό γράμμα σου και λογοριζόμαστε ναν τό τυπώσουμε.—Σ' ένα θαυροφιλο.Θά σου άπαντήσουμε σ' έλλο φύλλο.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αηλοποιεί ότι,

Συμφώνως τή άρρωθ βη τής από 28 Φεβρουαρίου 1903 συμβάσεως μεταξύ τού Δηλοισιού και της Έθνικής Τραπέζης, κυρωθείσης δια τού Νόμου Β.Θ.Ε' και τού από 16 Μαρτίου ίδιου έτους Β.α.β. Δικατάγματος, τή εν κυκλοφορία τραπέζικα γραμματία της Τραπέζης Ήπειροθεσσαλικής και αι παρά πόδας περιγραφόμενα έκδόσεις και κατηγορία τραπέζικων γραμματιών της Έθνικής Τραπέζης, αντικατασταθείσι δι' έκδόσεων νεωτέρων τύπων, άποσύρονται τής κυκλοφορίας.

Οι κάτοχοι τραπέζικων γραμματιών τών άποσυρομένων έκδόσεων παρακαλούνται όπως προσαγγύσι ταυτα εντός έτους από σήμερα εις τά Ταμεία τού Κεντρικού Καταστήματος και τών Ύποκαταστημάτων της Έθνικής Τραπέζης, προς άνταλλαγήν.

Μετά την πάροδο της έτησίας ταύτης προθεσμίας έκκαλοούθησονται πάντοτε να όσιν ύποχρεωτικώς δεκτά τά τραπέζικα γραμματία τών ως άποσυρομένων κατηγοριών μόνον εις τά Ταμεία τού Κεντρικού Καταστήματος και τών Ύποκαταστημάτων της Έθνικής Τραπέζης; εις πληρωμάς και προς άνταλλαγήν.

Τά άποσυρόμενα της κυκλοφορίας τραπέζικα γραμματία είσι τά έπόμενα.

Α'. Τά τραπέζικα γραμματία της Τραπέζης Ήπειροθεσσαλικής, πάσης έκδόσεως και κατηγορίας.

Β'. Τά της Ζ' έκδόσεως τών δραχμών νέων 25.

Τά τραπέζικα γραμματία της έκδόσεως ταύτης διακρίνονται εύχερώς έκ της προς τά άριστερά είκόνας της Άθήνας, έκ της εν τή κέντρμ της προσόψεως εν έλληνοειδεί πλαίσιω είκόνας έκ προτομής τού πρώτου Διοικητού της Τραπέζης Γεωργίου Σταύρου και έκ της εν τή κέντρμ της όπισθίας όψεως είκόνας της προτομής τού Ερμού τού Πραξιτέλους.

Γ'. Τά της Α' έκδόσεως τών δραχμών νέων 55.

Τά τραπέζικα γραμματία της έκδόσεως και κατηγορίας ταύτης διακρίνονται εύχερώς έκ της εν τή μέσω της προσόψεως εν κυλικώ πλαίσιω είκόνας τού πρώτου Διοικητού της Τραπέζης Γεωργίου Σταύρου, εν ή εν τή δευτέρα έκδοσει, τή και τελευταία τών γραμματιών τούτων, ύπάρχει αύτη προς τά άριστερά.

Εν Άθήνας, 5 Ιανουαρίου 1908.

Ο Διοικητής Σ. ΣΤΡΕΪΤ